

Het Fochteloërveen als broed- en verzamelaarsplaats voor Kraanvogels *Grus grus* in 2004

Herman Feenstra

Sinds 1999 zijn Kraanvogels vaste bewoners in het Fochteloërveen en in 2001 werd voor het eerst gebroed. Ze brachten één jong groot. Al snel (2002) verscheen een tweede broedpaar, maar werd nog steeds één jong grootgebracht. In 2003 produceerden de twee paren drie jongen. In 2004 waren twee paren en een groepje overzomeraars aanwezig. De vogels werden op de voet gevolgd en dit artikel is daarvan een weergave.

Het Veenpaar

Verjaagvluchten zag ik in het voorjaar van 2004 niet. Beide broedparen hebben blijkbaar vrede met de territoriumgrens die globaal tussen Veenhuizen, de Veenweg en de Meesterwijk in Bovensmilde loopt. Het Fochteloërveen is grotendeels in handen van het Veenpaar. Dit paar verbleef op 24 maart op de plek waar ze in de afgelopen twee jaar in totaal drie jongen grootbrachten. Na 30 maart zag ik het paar niet meer buiten het veengebied. Wel verhuisden ze binnen hun territorium. Waarschijnlijk is er in de loop van april iets misgegaan want op 22 april zat het paar buiten het veengebied. Op 24 april heb ik de nestplaats bezocht en vond ik een nest zonder eieren in het midden van een grote plas. Begin mei verhuisden de "kranen" opnieuw en werd een tweede nest gebouwd. Hier vloog op 8 mei het mannetje vlak voor me op gevolgd door het vrouwtje. Na een half uurtje landde het paar bij het nest. Ook hier ging het na ruim een week mis. Ik heb het nest bezocht enkele dagen nadat het was verlaten. De reden van het mislukken is onbekend. Er werden geen eieren of resten van eieren aangetroffen. Het paar werd op 17 en 18 mei achter het Kleine Veen gezien en daarna pas op 10 juli in de buurt van een groepje

overzomerende Kraanvogels. Vermoedelijk ruide het vrouwtje in tussentijd. Op 3 september zat het Veenpaar op het Fochteloërveld en kwam een groepje van vijf overzomeraars aanvliegen. Het Veenpaar mengde zich in de groep, liet een duet horen en dreef de groep uit elkaar door er op een imponerende wijze doorheen te banjeren. Op 6 september zat het groepje van vijf pubers op een perceel graan tussen de Grietmanswijk en de Jonkerswijk in het territorium van het Veenpaar. Na een half uurtje landde het Veenpaar in de groep overzomeraars en parmantig rondstappen bleek voldoende om de pubers te verjagen. Na het vertrek van de overige Kraanvogels in de loop van september had het Veenpaar een activiteitsgebied van meerdere duizenden hectares. Dit paar bleef veel langer hangen dan de rest.

Het Venpaar

Tussen 22 en 26 maart verkende dit paar de broedplaats. Op 12 april werden de paringsmars en twee copulaties gezien. De vogels werden regelmatig verstoord en begonnen mogelijk daardoor pas begin mei met eileg (normaal begin april). Er werd vrijwel dagelijks gepost, waardoor onder meer boswerkzaamheden vlak bij het nest

konden worden stopgezet. Zonder ingrijpen was het waarschijnlijk fout gegaan.

Op 3 juni heb ik het nest bezocht en lag er een pasgeboren kuiken in het nest. De eerste tien dagen was het activiteitsgebied van de familie circa 1-2 hectare groot. Tussen 13 juni en 10 juli werd de familie geregeld op grasland gezien, waarbij het jong uitsluitend dierlijke voedsel werd voorgehouden. Van de vele honderden prooien die naar binnen werden gewerkt kon ik er 38 determineren als regenworm en 1 als emelt. Het activiteitsgebied was circa 40 hectare groot maar per dag werd ongeveer de helft gebruikt. Soms zat de familie uren achtereen op een klein activiteitsgebied van hooguit een hectare grasland.

Tussen 13 en 16 juli was er veel verstoring door een toestroom van fietsers. Het activiteitsgebied werd daardoor verkleind tot circa 2-4 hectare in een perceel graan. Op vier verschillende dagen zag ik dat er 28 aren of delen ervan het jong werden voorgehouden. Door het oogsten van het graan werd het activiteitsgebied nog kleiner. Ondanks alle verstoringen slaagde het paar erin een jong groot te brengen. Na 22 september werden ze niet meer in het gebied waargenomen.

Groepje overzomerende Kraanvogels

Voor het eerst waren maanden achtereen volwassen niet-broedende Kraanvogels aanwezig. Eind april zaten er drie vogels naast het Kleine Veen. Het Veenpaar kwam af en toe poolshoogte nemen en wat ruziën. Ondanks kleine conflicten bleven de overzomeraars.

Op 11 juni zaten er vier Kraanvogels en vanaf 1 augustus waren vijf exemplaren present, alle volwassen. Wanneer de vogels niet op de vaste plek aanwezig waren, was dit meestal te herleiden tot verstoring. In

september werd niet langer op grasland gefoerageerd maar werden percelen geoogst graan opgezocht. De meeste graanpercelen liggen tussen Assen, Smilde en het Fochteloërveen. De aren werden van de stengels geplukt en naar binnen gewerkt (zie foto). In september foerageerden ook beide broedparen en het jong op geoogste graanpercelen rondom het veengebied. Tussen Smilde en het Fochteloërveen ontstonden geregeld conflicten. Na 13 september werd (mogelijk hetzelfde) groepje overzomeraars nog één keer gezien op 1 november en daarna niet meer.

Discussie

In 1999 werden langdurig Kraanvogels waargenomen op het Wapserveld (Bijlsma 1999). De tellingen doen vermoeden dat het om dezelfde vogels ging die later op het Fochteloërveen werden gesignaleerd. Ook de twee overzomerende exemplaren in 2000 ten zuiden van Boswachterij Hooghalen (Eleveld *et al.* 2000) bezochten vrijwel zeker met regelmaat het Fochteloërveen. In het voorjaar van 2004 werden op heide- en hoogveenrestanten in Friesland volwassen solitaire en tweetallen Kraanvogels waargenomen. Mogelijk zijn dit dezelfde vogels die op het Fochteloërveen overzomerden en verkennen ze potentiële broedlocaties buiten het kerngebied.

Voordat Kraanvogels wegtrekken, zoeken ze in augustus verzamelaatsen op. Hier verzamelen zich vogels die in de buurt broeden. Eerst komen de niet-broeders, gevolgd door niet-succesvolle broedparen en daarna de succesvolle paren met jongen (Hachfeld 1989). In het Fochteloërveen zochten alleen de niet-broeders elkaars gezelschap op. De broedparen (ook het niet succesvolle paar) bleven hun territorium trouw en verjaagden de overzomeraars.

**Summary: Breeding and assembling
Cranes *Grus grus* in The
Fochteloërveen in 2004**

Since 1999 Cranes have been summering in Fochteloërveen, a peat-moor relic in the northern Netherlands (Drenthe-Friesland). Breeding was first noticed in 2001 (1 pair), and from 2002 onwards two pairs have been present. From 2001 through 2004, respectively 1, 1, 3 and 1 chicks were raised. Besides breeding pairs, Fochteloërveen also held up to five summering non-breeding birds in 2004. One of the pairs (after a failed breeding attempt) frequently chased the non-breeder flock.

Drenthe in 1999. Drentse Vogels 12: 17-35.

Eleveld O.W., Klomp P. & van Manen W. 2000. Mogelijk eerste broedgeval van Kraanvogel *Grus grus* in Nederland. Drentse Vogels 13: 8-9

Feenstra H. 2004. Project Kraanvogels in het Fochteloërveen. Bureau Vogel-inventarisatie De Kraanvogel 2004/1. Fochtelo

Hachfeld B. 1989. Der Kranich. Schlütersche Verlagsanstalt und Druckerei GmbH&Co, Hannover.

Literatuur

Bijlsma R.G. 1999. Prenuptiaal gedrag, voedsel en rui van overzomerende Kraanvogels *Grus grus* in West-

Adres: Fochteloërveen 10, 8428 RR Fochtelo



"De Vijf" van het Veen (Herman Feenstra). "The five" Cranes from the Fochteloërveen (Herman Feenstra).